

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Zsinat előtt. M. F. — Tárca. Adalékok stb. Tóth S. — Iskolaügy. Vallásitanítási kézikönyvek. Kováts Elek. — Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlése. Legatus. — Közügyein. Egyházmegyénk életéből. A n-szalontai egyházmegye köréből. — Egy kedves vendég. Sárkány Lajos. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta. — Hirdetések.

Zsinat előtt.

I.

A küszöbén állunk már csaknem a zsinat ajtajának. A legközelebbi konvent határozatilag kimondotta, hogy az országos zsinat 1891-ben tartassék meg. Meg is kell azt tartani az egyházi törvények 90. §-a értelmében is, mely kimondja, hogy „a zsinat rendszerint 10 évenként tartatik“.

Ugyancsak a jövő évben tartják meg ágostai hitvallású testvéreink is az ő zsinatukat, a melyre már több mint 30 éve nagy elővigyázattal és lelkiismeretes gondnal készülődnek. Tudjuk, hogy: „az ágostai hitvallású evang. zsinat számára külön bizottságok által elkészített munkálatok“ már húsz évvel ezelőtt nyomtatásban megjelentek. És, noha az óhajítás általános volt a zsinatnak mielőbbi megtartására; sőt több évvel ezelőtt el is határozták már a zsinattartást: de még sem mentek abba bele; nem akarták a dolgot elhamarkodni; nem akartak hiányos, vagy pedig épen összetákolt, fércművet alkotni, — a mi pedig minden elsietett dolognak természetes következménye, — hanem oly művet óhajtottak létrehozni, a mely aztán az egyház egyetemének valóban becsületére is váljék.

Igy is kell annak lenni, ha az olyan kelletlen dolgoknak elejét akarjuk venni, mint a milyenhez út nyitott s alkalmat szolgáltatott az ev. reformátusok legközelebbi debreczeni zsinata is, a midőn oly homályos, ibis-redibis-féle törvényeket alkotott, p. o. többek közt a kon-

venti tagok választásának kérdésében is, a mely törvényeket aztán az egyházkerületek saját szájuk íze és egyéni felfogásuk szerint magyarázgatnak s teremtenek vele nemcsak zürzavart, hanem visszavonást és sok keserűséget is.

Tisztelet adassék ama derék férfiaknak, a kik annak idejében az 1881-iki zsinat előmunkálatait végezték; de ne habozzunk nyíltan bevallani, hogy a milyen gyors, sok tekintetben épen oly elhamarkodott munkát végeztek. Mily másként történik sok minden, ha mi is, mint ágostai hitvallású testvéreink, több körültekintéssel s nagyobb lelkiismeretességgel készültünk volna a zsinathoz. Bizonyára megkíméltük volna ezzel magunkat sok félreértés és keletlenléstől. Hiszen, ha már csakugyan törvényt alkotunk, legyen az világos és szabatos; olyan, hogy ne kelljen azt azután se konventnek, se egyházkerületnek, se pedig semmiféle hatalmasságoknak csürni-csavarni.

Na de még eddig nincsen ettől valami halálosan veszedelmes bajunk! A mit a mult 1881-iki zsinaton elhamarkodtunk, vagy épen elhibáztunk, a jövő 1891-iki zsinaton szépen helyrehozhatjuk. A mi sebeket pedig a hiányos és homályos §§-ok magyarázgatása által — a legközelebbi 10 év alatt — egymásnak osztogattunk, majd elfeledjük azt is idővel; s közösen és egyetértve építgetjük aztán a magyar Siont.

Én azonban attól tartok, hogy a zsinathoz most sem vagyunk *kellőleg* készen. Ime, már-már a küszöbén vagyunk a zsinat ajtajának és még sem vagyunk eléggé tájékoztatva annak teendői felől. A zsinati előkészítő bizottság ki van ugyan nevezve, meg is tartá a maga összejövetelét; de hogy mit művelt ott...? mit akar...? és mit alkotott...? arról az avatatlanok eddig még mitsem sejtethetnek. Mintha valami homályos ködbe burkolóztak volna e derék férfiak, úgy el vannak fedve az ő műveik szemeink elől, s nem láthatjuk, nem ismerhetjük, hogy mit akarnak! Ezért ismétlem egész sinceritással, hogy attól

tartok, nem vagyunk, nem leszünk ismét készen a legközelebbi zsinathoz. Az egyházi lapok ugyan ismételve felhívták a ref. státust, hogy nyitva van a tér a szabad vélemény nyilvánítása előtt; egy-két rövid cikk meg is jelent a zsinat ügyében; de aztán ismét bekövetkezett az általános csend és mély hallgatás, noha nyitva áll mindig a szerkesztői sorompó.

Engedje meg azért a t. szerkesztőség, ha én e nyitva hagyott sorompón bemenni merészkedem; s egy és más közérdekű bajaink, zsinati teendőink felől elmondok, — sine ira et studio. Megengedem, hogy talán nekem is jobb lett volna bevérem az előkészítő bizottság munkálatát; de hát ki tudja közülünk, hogy mikor jelenik az meg...?

M. F.

Tárcza.

Adalékok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1774. Ápril hó.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt: Szondi György, Turi Mihály, Soltész János, Mátyus István esperesek; — a collegium professorai és egy néhány lelkipásztor. Világiak: Rhédey Ferencz, Péchy Imre, Domokos Lajos főbíró, Bónizs Ferencz és több debreczeni senátor, Lónyai László, Vay István, Ravazdy András.

1. Főgondnok Dobozy Mihály ezen év jan. 27-én 75 éves korában elhalván: a segédgondnokok és esperesek kellő időben űtasították a superintendens által, hogy a szavazatokat szedjék össze a főgondnokra; és miután azok beküldettek, a következő napra, keddre tüzetett ki azok felbontása. A főgondnok teendői pedig előzőleg egy küldöttség által állapítottassanak meg. A küldöttség — melynek Péchy Imre, Domokos Lajos, Turi Mihály esperes és a generalis notarius voltak tagjai — a következő pontokban foglalta össze a főgondnok teendőit:

1-ör. A rendes superintendentialis gyűlések megtartassanak, sőt a mikor a szükség kívánja, extra ordinem is convocáljon, tiszteletes superintendens urammal egyet értvén.

2-or. Arra fog vigyázni, hogy a rendes gyűléseken mások is ugyan, de kivált tractualis coadjutor curator uraimék mentől nagyobb számmal megjelenjenek.

3-or. A melyek a gyűlésekben communi sensu vagy pluralitate votorum determináltak és tiszteletes senior uraiméknak és respective coadjutor curator uraiméknak írásban kiadattatnak, azoknak effectuatiójára

vigyázni fog, tiszt. superintendens urammal egyet értvén.

4-er. A mely dolgokban a többi superintendentialisakkal egyet kell érteni, azokban is a kikkel illik, correspondeálni fog ugyan, de minekelőtte valami concludáltatnék, a superintendentialis gyűlésekben referálja és a determinatio szerint folytassa.

5-ör. A coadjutor curatorokkal, az ekklesiáknak minden ügyes-bajos dolgaikat magának referáltassa, és a dolognak természete szerint, ha szükséges, a gyűlésekben proponálja; ha pedig nem, maga is promoveálja; és agens uramékkal correspondeáljon.

6-or. A superintendencia alamizsnájának administratiójára szorgalmasan vigyázzon; a commissiok pedig ad cassam superintendentalis mint eddig, úgy legyenek; t. i. hogy a rendes sallarimokon kívül, a superintendentialis deputatio által determináltatván, megnyit kelljen erogálni? A főcurator és superintendens által subscribáltassanak. Nemkülönbön gondja legyen a pia fundatioknak administratiójára is.

7-er. A collegiumra és a többi oskolákra vigyázással legyen.

8-or. Egyszóval, valamelyek a jó rendnek megtartására, botránykozásoknak elhárítására és az ekklesiáknak megmaradására tartoznak, mindazokra nagy vigyázással legyen. *Salva in omnibus Superintendens, Seniorum et tractuum canonica activitate permanente.*

2. Helytartó tanácsi intézvény 1774. február 17-én kelve, olvastatott; melyben bizonyos összeírás rendeltetik el. Ennek alapján felhivatnak a lelkészek, tanítók, hogy a rendeletnek pontosan tegyenek eleget.

3. Magos-ligeti egyháznak nem engedtetik meg, hogy az uszkai anyaegyháztól elválhasson. Nehéz idők járnak most.

4. Kéznek főretétele által ünnepélyesen felavattattak a következő lelkészek: Orsi István Szakácsiban; Oldor Mihály Károlyba; Bethleni János Berébe; Baksa György Csaolyba; Sallai András Majtényba; Madarasi István Irinybe; Lakatos György Mérkre; Dóczi Ferencz Kis-Majtényba; Ecsedi János Keserübe.

5. Az egyházmegyék és helv. hitvallású kitűnő nemesek szavazatai a főgondnoki hivatalra egy küldöttség által, — melynek tagjai voltak Domokos Lajos és Mátyus István, — összeszámítottatván, a szavazatok többsége által Vay István választatott meg; és kijelentette, hogy a főgondnokságot elfogadja. Vay István 143 szavazattal választatott meg főgondnokká. Szavazatot nyertek még: Rhédey Ferencz 21-et; Patay Sámuel 4-et; Pogány Ádám 3-at; Lónyai László 2-öt; Péchy Imre 1-et; Báii Patay József 1-et.

6. A kémeri és zoványi egyház küldöttei panaszkodtak, hogy ezen év január havában templomaik bezártak és elpecsételtettek az erdélyi gubernium parancsából, azért, mert királyi engedély nélkül bővítették meg és porticusokkal látták el templomaikat. Kérdésbe tetetett, hogy történjék-e e sérelmi ügyben felfolyamodás? Vagy a büntetés idejének, az egy évnek lefolyását be kellene várni? Tanácsosabbnak látszott az utóbbinak elfogadása. Ha az év majd letelik, a vármegyéhez kell folyamodni azon templomok megnyithatásáért.

7. Pazoni egyházban nagy zavar állott elő a lelkész és Elek László nemes compossessor között, — ez utóbbi a lelkésznek eltávolítását kívánja; a nép pedig otthagytatását óhajtja. — Egy tekintélyes küldöttség menjen ki a superintendens és főgondnok elnöklete alatt vizsgálatra és ítélettartásra.

8. Mándi lelkész Horváth István ellen Csepei Sándor ottani nemes erős vádakat emel, hogy irányában méltatlanul járt el; a jövő gyűlésre a lelkész megidézetik egyházával egyetemben.

9. Békési egyházmegyében az elbetegesedett Szikszai György esperes helyett az esperesi teendőket Szőnyi Bénéjmin mint prosenior végezze.

10. A debreczeni egyházmegyében is hasonló lévén az eset, útasítatik az illető egyházmegye ugyanígy járni el, mint a békési cselekedte.

11. A szabolcsi egyházmegye által beküldött 80 frt alamiznapéznál így osztatik meg: dobosi egyháznak 20 frt; ilkinék 10 frt; Nyiregyháznak 10 frt; Szepsinek 20 frt; Tarczának 20 frt.

12. A debreczeni egyházmegyében gyűlt alamiznapéznál 50 frt a s-pataki egyháznak, a többi pedig a szaniszlóinak adassék.

13. Debreczeni főiskola administratioja ügyében még 1773. jan. 19-én kiküldött bizottság megszorgalmaztatik megbízatásának eleget tenni.

14. Egyházkerületi főjegyző Paksi Szatmári István még eddig ingyen szolgálván: jövőre a fizetése évenként 100 frtban állapítatik meg.

15. Coadjutor curatorokká kineveztetnek: Elek Sándor a szabolcsi, Izsák Gáspár a szatmári egyházmegyékben. IV. köt. 75—81. l.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Iskolaügy.

Vallástanítási kézikönyvek.

Nagybányán, 1890. július 2.

Az itteni ref. közös elemi iskolai és községi elemi fiiskolai ref. növendékek hittani vizsgálatait meghallgatván, örömmel tapasztaltam, hogy míg egyrészt a tanító urak derekasan eleget tettek kötelességüknek, addig másrészt a gyermekek is igyekeztek szülőik és tanítóik iránti hálájukat és tiszteletüket szorgalmuk folytán adott jó feleleteik által leróni. A szülők, mint a tanítók is meg lehetek elégedve az elért sikerrel. És én mégis bizonyos aggályokkal telve mentem el a vizsgálatokról.

Épen az első osztályú apró gyermekek igen jó feleletei keltettek bennem aggályokat.

A gyermekek ekként feleltek:

Tanító: beszélj N. fiam Jézus utolsó útjáról Jeruzsálemben. N. gyermek elkezdte mondani szóról-szóra úgy, mint tanítva volt. Majd másik levén felszólítva feleletre, az folytatta ott, hol előttese elhagyta, és ha megakadt, a tanító többnyire szájába adta a következő szót és az tovább felelt.

A gyermekek nagy része így felelt. Az elnök úr többször kérdéseket intézett a felelőhöz, megtudandó, vajjon érti-e azt, mit elmondott, és velem együtt meggyőződött, hogy a szóról-szóra elmondottat kérdésekre adandó feleletekben is el tudja mondani.

Íme ebből látszik, hogy a tanító urak jól tanítottak, legalább úgy, mint azt a felettes egyházi hatóság megállapított tanítási rendszere kívánja.

De vajjon jó-e e rendszer? Ez itt a kérdések kérdése, melyre én feleletet szeretnék kapni.

Használatra elő van írva a III. és IV. osztályúak részére Kovács Lajos által írt „Bibliai történetek“ című könyv. Az I. és II. osztályúak részére, mint azt hallottam, ezidőszerint kézikönyv nincs és ennek hiányában a tanítók kénytelenek a most említett könyvet használni, mely még a III. és IV. elemi iskolai növendékek részére is, úgy a mint írva van, nehéz tananyagának látszik.

Midőn a gyermek — értem ezúttal mindig a II., de különösen az I-ső osztálybelieket — kénytelen gondolatait az előbb említett mód szerinti feleletek közben a III. és IV. osztályúak részére előírt tananyag szerint csoportosítani és a menetet a szerint lehetőleg szóról-szóra megtartani: szerény nézetem szerint visszaélünk a gyermek fogékonyságának, korának meg nem felelő kihasználásával, úgy mondjam egyszerre mindent kihalászni törekszünk fejéből, mitsem gondolva a gyermek jövő észbeli rendeltetésével.

A bibliai történetek oly dolgokat foglalnak magukban, melyek az inkább szemléletre, tapasztalásra utalt kisebb gyermekek korlátolt felfogásához képest elvont fogalmak, ennél fogva ezek emlékező tehetségét rendkívül igénybe veszik még akkor is, ha a könyv apró kérdések- és feleletekből állana, hát még a Kovács Lajos-féle, melyet a kis gyermeknek megemészteni szellemi és testi ereje feletti munka.

Gondoljuk csak el, mit cselekszik az a kis gyermek, kinek úgy kell elkészülve lennie, hogy a Kovács Lajos-féle könyv tananyagát az előadottak keretén belül bárhol folytathassa? Oroszlánmunkát végez!

Társa feleletekor neki is felelnie kell gondolatban, figyelnie kell folytonosan, nehogy elveszítse a szót, mely láncszemül szolgáland neki a folytatás lehetőségéhez. Elmebeli kifejtetlensége mellett ez egyik elmebeli tehetségének túlszigázása a másik rovására.

A nevelésnek helyesen felfogott célja pedig nem ez, hanem az, hogy az értelmiségre vezető és vonatkozó tehetséget idejekorán felébreszszük a gyermekben, az értelmi kifejlődés

fokozatos menetének szigorú megtartása mellett szellemi tehetségei köréhez és korához tartozó ismeretek lassú megszerzése által.

Erre azonban nem a Kovács Lajos-féle könyv alkalmas, hanem igenis az a könyv, mely a gyermek imént említett köre és korához, illetőleg felfogásához mért kérdések és feleletekből áll és csak ez lesz alaposan alkalmas arra, hogy bizonyos készültséggel a Kovács Lajos-félet a III. és IV. osztályban megemésztetni képesek legyenek.

A figyelő tehetségnek említett megerőltetése fárasztó és oda vezet, hogy a gyermeknek fogalmai sohasem lehetnek tiszták valamely tárgyról.

Eszembe jut egy régebben olvasott és ideillő jeles hasonlat: „A virágzásra erőltetett növénynek nincs tartós élete, mert a mily hirtelen érte el a virágzás korszakát, oly gyorsan éri utól a hervadás. A gyermek is, ha éretlen elméje magasabb régiókba szárnyaló ismeretekkel megterhelhetik, holmi felületességekben talán tündökölni fog, de könnyen összezavarodik és az érettebb korúak több erőt, több megfeszítést követelő működéseire elgyengültében alkalmatlanná tétetik“.

A vallástanításnak a kis gyermeknél legtöbb súlyt annak korai erkölcsi képzésére kell fordítani.

Hallottam a vizsgálatokon apróbb erkölcsi elbeszéléseket és azok engem kielégítettek, mert láttam, hogy a gyermek mintegy felszabadulva érzi magát a bibliai történetekből mondott feleleteik alatti bilincstől. A vallásnak egyszerűbb módon való tanítása a gyermek lelkét és szívét is jobban fogja lekötöni.

Ily könyvet kérek hát a tanítók kezébe. Az illetékes felettes egyházi hatóság bizony megszívlelhetné komolyan e dolgot és még a jövő tanév kezdetéig írathatna hivatalból egy oly bibliai történetet az I. és II. osztályú gyermekek részére, mely apróbb kérdések- és feleletekben irányadó bölcs eszköz volna a tanítók kezében, a gyermek szellemi tehetségeinek, gondolkodásmódja és felfogási képességének megfelelő harmonikus képzéséhez.

Kovács Elek,

m. kir. erdőszámízt.

Kiadtam e cikket tekintettel a beküldő úr személyére s ismeretes egyháziasságára, bár első tekintetre beláttam, hogy a jelen esetben nagy csalódásban van. A mit ugyanis ő akar, még pedig a jövő iskolai évre, azt egyházkerületünk már évekkal ez előtt megtette. Íratott ugyanis pályázat útján vezérkönyvet a 4. alsó, aztán másik vezérkönyvet a 2. felső elemi osztály vallástanítói számára. Ezek a vezérkönyvek mintegy 5 év óta forgalomban vannak s bizonyára Nagy-Bányára is eljutottak, mert egyházkerületünk több ízben felhívta a kebelbeli lelkész és tanító urakat, hogy azokat használják, illetőleg használtassák. Épen az első osztály számára készített vezérkönyv, beszéd- és értelemgyakorlat-szerű előkészítést foglal magában, s egyszerű, rövid tanulságos erkölcsi elbeszéléseket tartalmaz. Ezekkel készíti elő a gyermekeket a bibliai történetek tanulására. És ezen bibliai történetek közül összesen 8 rövidke történetet vesz fel a tanterv, melyek közt azonban „Jézus utolsó útja Jeruzsálembe“ épen nem található fel. Ha már Nagy-Bányán ezt tanítják az 1-ső osztályú gyermekeknek, akkor ott nem ismerik sem a tantervet, sem a vallástanítási vezérkönyvet, melyeket pedig az egyházkerület — mint fentebb is említém — több ízben végzésileg kötelezőkké tett.

A mi a Kovács L. elemi 3-ik és 4-ik osztályú tanulók szá-

mára írt bibliai történetek című kézikönyvét illeti, annak bírálata csak a hozzá írt vezérkönyv áttanulmányozása után lehetséges. — Használhatóságát egyébiránt rövid idő alatt mintegy százezer példányban történt elterjedése eléggé bizonyítja.

Minden tisztelet mellett is a beküldő iránt, kénytelen vagyok, a kérdéses ügyben kellőleg tájékozva lévén, még egyszer ismételni, hogy cikkkiró úr nagyon téved. És ebben a meggyőződésben megerősít annak a megdölgése, hogy N-Bányán nagyt. Gergely Károly úr a lelkész, ki az egyházkerület végzéseit bizonyára megtartja és megtartatja, s a 4. alsó osztály számára írt és elfogadott vallástanítási vezérkönyvet épen e lapban igen meleg hangon ismertette s teljes elismeréssel szölt felőle.

Szerkesztő.

Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlése.

A középiskolai tanárok országos egyesülete immár 24. éve működik fontos és nemes céljainak megvalósításán. Az egyesület, ezen majdnem negyedszázadra terjedő életfolyama alatt részint évi közgyűlésein, részint immár 23. évfolyamra szaporodott időszakos közlönnyében elismerésre méltó munkásságot fejtett ki hazánk tanügyének előbbrevitele érdekében. — Folyó évi közgyűlését, mely már a 24-ik volt, júliushó 4. és 5-ikén tartotta Budapesten. Erre az egyesület 1081 tagja közül 152 jelent meg az országnak mintegy 40 városából. Lefolyásáról bőszeges tudósításokat közöltek a napilapok, itt a nekünk engedett tér korlátolt volta miatt csakis a főbb mozzanatokról emlékezhetünk meg.

Július 4-ikén délelőtt 9 órakor nyílt meg a közgyűlés az állami felsőbb leányiskola dísztermében, Berecz Antal elnök megnyitó beszédével, melyben az egyesület munkásságának általános jellemzése után, rámutat ama szerencsés fejlődésre, mely újabban a közoktatási kormány munkálkodása folytán, hazánkban a középiskolai oktatás terén mindinkább érvényesülni kezd. Majd a tagtársak figyelmét az egyszéges magyar középiskola ügyére fordítja, konstatálván, hogy ez irányban a munka meg van kezdve s mindnyájan hívatta vagyunk ezen munkában részt venni. Végül bemutatja Dr. Berzeviczi Albert államtitkárt, mint a közoktatási miniszter képviselőjét, ki is az elnöki megnyitó elhangzása után a miniszter nevében üdvözölte a tanárokat, megköszönte, hogy az egyesület tiszteletbeli taggá választotta és általános figyelem között beszélt a napi-rendre került középiskolai kérdésekről, főleg a középiskolák reformjáról s az egyszéges középiskoláról. A fennálló középiskolai oktatás rendszerével fölveti azon kérdést, hogy vajjon nem volna-e célszerűbb az ifjak által addig, a míg a választandó életpálya iránti hajlamaik már mégis némileg nyilatkozhatnak, tehát körülbelől 14-től 16. életévökig közös tanulmányokat végeztetni s csak ezen a ponton gondoskodni arról, hogy minden középiskolában módjukban álljon az ifjaknak szabad választásuk szerint humanistikus vagy realistikus irányban képezni magokat tovább. Ennek eszközlése végett inkább egy trifurcatió eszméjével is meg kell barátkoznunk, mintsem hogy az egyszégesítést egész az érettségi vizsgálatig fölvihetnők. Majd a nemzeti szempontok jogosultságát hangsúlyozva, kinyilvánítja, miszerint középiskoláinkban első sorban és föltétlenül el kell érünk, hogy minden ifjú, ki a középiskolából kikerül, nemzeti nyelvünket szóban és írásban teljesen bírja,

nemzeti irodalmunkat ismerje és becsülni tudja; épúgy ismerje hazánk földjét és nemzetünk történetét, és a mi legfőbb: át legyen hatva a valódi honszeretet és a nemzethez való hűség érzésétől. Végül kifejezést ad azon meggyőződésének, miszerint abban, hogy Magyarország ma, 23 évi alkotmányosságunk óta szellemben és nyelvben ennyire megmagyarosodott, abban a középiskolai tanártestületnek nagy, majdnem legnagyobb része van.

A lelkes éljenzéssel fogadott beszéd után az elnök jelentette, hogy az egylet védnöke, József főherceg, szívesen fogadta az egylet díszoklevelét. Ezután a titkári, pénztárnoki és könyvtárnoki jelentések következtek, melyeknek adatai az egyesület haladásáról tesznek bizonyosságot. A tagok száma szépen gyarapodott, vagyona majdnem 10,000 frtra nőtt. A műszavak szótára már készül s remélhetőleg nem sok idő múlva meg fog jelenni. Az ifjúsági könyvek bírálata folyamatban van, és remélhetőleg egy év alatt be lesz fejezve.

A hivatalos jelentések után a „tanári szolgálati progmatika“ vétetett tárgyalás alá. Ez az ügy mintegy 10 év óta folyvást napirenden van. Az első javaslatot még 1880-ban kiadta a választmány. Ezen javaslatra a tanáregyesület körei megtették módosító észrevételeiket, ezeket egybevetette a választmány s most az egész letárgyaltatott. Az elfogadott szabályzat szigorúan megszabja a tanár kötelességeit, de egyszer-mind biztosítja jogait is. Érdekes, hogy a közgyűlés által elfogadott szabályzat úgy van tervezve, hogy az az autonóm középiskolák tanáraitra is kiterjeszkednék, életbeléptetése azonban egyrésztől a közoktatásügyi minisztérium, másrésztől a felekezeti főhatóságok tetszésétől függ. Tárgyalás közben nagyobb vitát keltett, hogy az igazgató köteles legyen-e a tanárnak megmutatni a minősítési táblázatot, vagy sem. A mai általános gyakorlat szerint, ha az igazgató nem akarja, a tanár sohasem, vagy csak kerülő úton tudhatja meg, hogy mit tartalmaz róla a minősítési táblázat. A többség a felszólaló főigazgatók és igazgatók érvelésével szemben kimondá, hogy az igazgató a tanár kívánságára bármikor köteles a vonatkozó táblázatot megmutatni. Az elfogadott munkákat fölterjesztetik a minisztériumhoz.

A közgyűlés első napjának délutánján az egyesület tagjai megtekintették az ev. ref. gymnasiumot, hol Szász Károly püspök és Vámosy Mihály igazgató a legnagyobb előzékenységgel fogadták a látogatókat.

Julius 5-én az alapszabályok vonatkozó pontjainak módosításával kimondá a közgyűlés a tanáregyesületnek és a tanári társalgó körnek egyesítését. Ekként az egyesület fővárosi és vidéki tagjai rendelkezésére jövőre egy alkalmas helyiség állandó, hol egymással bármikor érintkezhetnek. A tagsági díj vidékiekre nézve 4 frt, fővárosiakra nézve pedig 10 frt.

Legatus.

(Vége köv.)

Közügyeink.

Egyházmegyéink életéből.

A n.-szalontai egyházmegye köréből.

Ez egyházmegyénk, mint annak idején jeleztük, ápril 10-én tartá meg ez évi tavaszi közgyűlését N.-Szalontán. E

gyűlés jegyzőkönyvéből közöljük a következő közérdekű részeket.

Az esperesi jelentés az egyházmegye szellemi és anyagi állapotáról így hangzik:

Vallás-erkölcsi állapot. A közönséges istenisztelet gyakorlása általában gyülekezeteink vallásos buzgósága mellett tanúskodik, mert úgy az ünnepnapok, mint a vasárnapok délelőttjén dícséretes buzgósággal gyakorolják egyházunk tagjai a hitelveink szerint tartatni szokott közönséges isteniszteletet, — kivételt e tekintetben csak azok a községek képeznek, a melyekben a vásárok vasárnaponként tartatnak rendszerint, mert ily helyeken a vásárral együtt járó lárma és mulatozás vagy megzavarja, vagy általában lehetetlenné teszi a közönséges istenisztelet megtartását, mint ez szomorúan van jelezve Pankotáról és főleg Boros-Sebesről. Ünne- és vasárnapok délutánján, valamint a köznapokon tartott istenisztelet alkalmával főként a nagyobb mezei munkák idején ha szünetel is ez a vallásos buzgóság: de újra fellendül és benső érdeklődést mutat a munkaszünetek idején tartatni szokott bibliamagyarázatoknál. Vasárnap délután egyházmegyénk 31 egyházában kátémagyarázat, 4-ben bibliamagyarázat, 7-ben felváltva e kettő, 1-ben egyszerű könyörgés tartatik. Köznap reggelként mindennap tartatik istenisztelet 25 egyházban, hetenként kétszer 8 egyházban, csak bűnbánati héten 8-ban, kettőben egyszersem. Köznap délután naponként tartatik istenisztelet 4 egyházban, 39-ben nem. Köznapokon bibliamagyarázat tartatott 24 egyházban, 19-ben nem. Urvacsoráztak 24 egyházban — hol ez nyilván tartatott — 28,696-an.

Az erkölcsi állapot megítélésére szolgáljanak a következő adatok: Törvénytelen szülöttek száma: 292. 3589 szülött közül 8% — törvénytelenül együttél, mennyire ez kipuhatható volt, 251; visszas házas volt 92, kik közül lelkészi békéltetés folytán kibékült 27, elvált 19; hozzánk áttért 29, kitért 8; vegyes házasság 77, nazarénus vagy más sekta hívei vannak 10 helyen, épen úgy, mint tavaly, számuk azonban általában apadóban van, dacára annak, hogy térítési mániájukat egész rajongással űzik. Botránys bűneset 1 helyen fordult elő, a mi kétségtelenül az erkölcsi állapot javulását jelzi a mult esztendőhöz képest.

Iskola ügy. A 6—12 éves 8348 tanköteles közül iskolába jár 7692, vagyis 92%; a 13—15 éves 2731 tanköteles közül iskolába jár 1212, vagyis 44%; és pedig 78 iskolai épületben 90 tanterembe, melyből törvénytelenül 40, kielégítő 38, tűrhető 9, rossz 3; — a mindennapi iskolában I. osztályú 13, II. osztályú 11, III. osztályú 4, IV. osztályú 20, V. osztályú 36, VI. osztályú 6; a 39 helyen levő ismétlő iskolából 1 éves tanfolyamú 21, 2 éves 6, 3 éves 12. Ezen iskolák vezetésére 90 tanerő van alkalmazva, kik közül fiúkat tanít 32, leányokat 28, vegyesen 30. Közülök oklevéllel bír 51, igazolvánnyal 24, kibocsátvánnyal 3; lelkész-tanító 5, segédlelkész 1; képesítvénye nincs 6-nak; állandó 72, ideiglenes 14, segéd 4. A tanerők javadalmazására fordított ez évben 38,317 frt. Taneszközökre 2059 frt, az iskolaépületek fentartására 5126 frt és így az összes iskoláztatásra 45,502 frt. Az egyházkerület által kötelezővé tett tanterv közül 66 iskolában a C), 10-ben a B), 14-ben az A) tanterv van alkalmazásban.

Anyagi állapot. Építkezés és javítás történt összesen 22,369 frt 53 kr értékben. Az összes adományok és hagyományok értéke, a nem értékelt természetbeniek kivül, 3823 frt 75 kr. Ezenkívül az úrasztala több helyütt részint

egész éven át, részint egyes alkalmakkor, egyes buzgó egyháztagnak adományából láttatott el kenyérral és borral. — A „Károli Gáspár emlék és alap“-ra hozzám befolyt, — mondja a jelentést tevő esperes, — 191 frt 79 kr, melyhez járultak baji egyház 2 frt, m.-sassi 20 frt, b.-bösörményi 14 frt 10 kr, sarkadi 10 frt, aradi 10 frt, k.-gyáni 4 frt, ugrai 16 frt, m.-gyáni 16 frt 48 kr, remetei 4 frt 80 kr, komádii 11 frt, okányi 12 frt, geszti 3 frt, b.-ujlaki 2 frt, szemlaki 1 frt, s.-keresztúri 4 frt 45 kr, tenkei 3 frt, szakállai 2 frt 10 kr, Szondy Géza 1 frt, szalontai egyház 54 frt 86 kr; a debreczeni főiskolai tápintézet részére hozzám beküldetett 127 frt 55 kr, melyhez járultak n.-zerindi egyház 2 frt, m.-sassi 5 frt, ugrai 5 frt, sarkadi 52 frt, kötegyáni 3 frt, m.-gyáni 6 frt 90 kr, komádii 10 frt, okányi 10 frt, geszti 3 frt, szemlaki 1 frt, s.-keresztúri 4 frt 45 kr, sonkolyosi 1 frt 40 kr, tenkei 8 frt, baji 2 frt, b.-ujlaki 1 frt, szakállai 2 frt, Szondy Géza 1 frt, n.-szalontai egyház 10 frt. A n.-szalontai gymnasium részére az okányi egyház hozzám beküldött 3 frtot, ezen összegeket, számadásom igazolása szerint, illetékes helyeikre elküldöttem. Ezenkívül közvetlenül küldték el adományait a hozzám beérkezett jelentés szerint: az ágyai egyház Károli emlék és alapra 9 frt, budapesti „Prot. Árvaház“-nak 3 frt, debreczeni főiskolai tápintézetnek 6 frt, tállyai egyháznak 2 frt, n.-kanizsainak 1 frt, szentleányfalvainak 1 frt, a m.-sassi egyház a jármii egyháznak 5 frt, a debreczeni főiskolai tápintézet részére: a belényesi egyház 4 frt, árpádi egyház 2 frt, fenesi egyház 1 frt 20 kr, a Károli emlék és alapra az anti egyház 2 frt 40 kr, a tamásdai 2 frt 62 kr, a m.-gyoroki 1 frt, a gyantai 4 frt 4 kr, sonkolyosi 1 frt, erdőgyaraki 5 frt, árpádi 2 frt, fenesi 1 frt 20 kr.

Fölemlítem, hogy két egyházközség van, t. i. a b.-ujlaki és remetei, hol az egyházi hivatalnokok közvetlenül magok szedik fizetésüket az egyháztagnoktól; egyébütt a presbyterium szedeti azt, 7 egyházban nem nyerték ki az egyházi hivatalnokok fizetéseiket a mult esztendőben. Az egyházi épületek az egyházmegye minden egyházában tűzkár ellen biztosítva vannak és pedig 41 egyházban a Foncière-pesti, egyben a Phönix, egyben az első magyar általános biztosító társulatnál.

Népmozgalmi adatok. Egyházmegyénkben 43 anya, 8 leányegyház és 282 szórvány van. Ezekben a lelkek száma: 74,648, a szülötteké: 3589, vagyis 4·8%, a meghaltaké: 2720, vagyis 3·64%, esketetteké: 673, vagyis 0·9%, konfirmáltaké: 1044, vagyis 1·39%, a mindennapi iskolába járó tanköteleseké: 8348, vagyis 11·18%. A 43 anyaegyházban van 44 rendes lelkészi állomás, ezek mindenike betöltve levén, a rendes lelkészek száma: 44, a helyettes lelkészeké: 2, a segédlelkészeké: 10 és így összesen: 56.

A lelkészi gyámintézeti pénztár főösszege 1889. decz. 31-én 43,203 frt 93 kr volt. A közigazgatási pénztár összes bevétele 2002 frt 09 kr, összes kiadása pedig 1466 frt 96 kr volt s e pénztár állása 3760 frt 93 kr.

Egy kedves vendég.

Kedves emlékü találkozásra nyújtott alkalmat f. év jul. 1-én nt. Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző úr a máramarogocsi esperes nt. Csernák István úr vendégszerető házában Tamásváralján. M.-Szigetről, — hol az érettségi vizsgákon, mint egyházkerületi kiküldött vett részt, — sürgöny útján jelezte látogatását, melynek kettős célja volt. Egyik a hála

azon meleg érzelmének személyes nyilvánítása, melyet a jó tanítvány szokott adni egykori tanítójának, kinek az — azt hiszem — egyik legkedvesebb jutalom. Értésülve ugyanis ezen útjában arról, hogy tek. Megyeri Pál úr, ki neki 45 évvel ezelőtt Tisza-Lökön tanítója volt, — most N.-Tarnán lakik s ottani földbirtokos, — forró óhaját fejezte ki nt. Csernák I. úr előtt, ki őt a királyházi állomáson fogadta, hogy szeretné volt tanítóját meglátogatni. E látogatás meg is történt, és hogy az aztán mind a volt tanítóra s tanítványra, mind a környezetre milyen hatású volt, leírni nem igen lehet; csak a vett nyilatkozatok, meg a szemekben később is látható könyvek bizonyíthatják. Másik cél volt nt. Csernák István esperes úr és kedves családjának meglátogatása. Nagy-Tarnáról az nap d. u. 1 órára érkezett meg a kedves vendég, tiszt. Szikszay Zoltán szigeti lelkész és az új házi gazda kíséretében Tamásváraljára, hol már akkor tek. Fóris István egyházm. világi tanácsbíró, Biki Ferencz gyulai, Toroczkay J. bábonyi lelkészek és e sorok írója vártak reá. Később érkeztek nagyságos György Endre, nt. Nagy Frigyes huszti lelkész és Török Imre urak. Nemsokára egy finom étellel telt asztal fogadta a társaságot, ahhoz már előre elkészített sátorban.

Az ily becses vendég tiszteletére összejönni szokott társaságok ízelítő mottója „áldás után áldomás“ itt megfordítva szebben vette ki magát; mert a szellemi és lelki erőnek eddig szolgáló test is megfejtve látván Lucullus és Bacchus által a táplálkozás processusának problémáit: annál könnyebb szárnyakon csaponghattak az áldást kérő toasztok. Elsőben is nt. Csernák I. mint házigazda üdvözölte s éltette a kedves vendéget úgy is, mint az egyházkerület vezériférfiát. Majd Nagy Frigyes mint egyetemes egyházunk büszkeségét, Fóris István úr mint hírneves embert, Toroczkay János mint volt kedves tanárját. Ezután élvezettel hallgattuk a kedves vendég szép tollához hasonló nyelvének előadását, melylyel külföldi élményeinek humorait rajzolta. Mindezekre a Szikszay Zoltán kifogyhatlan adomái fújták az indulót.

Bennem pedig — midőn e megtisztelő látogatásnak és élvezetes találkozásnak hatása alatt távozott el a társaság — azon gondolat támadt, hogy ha a Rómában levő „trevis fontáná“-ra azt mondják: ki abból ivott, nem utólszor járt Rómában, annyira visszavarázsló ereje van; vagy a görögök midőn Egyiptomban jártak, azért ettek sykomorfüget, hogy ismétli útjokat biztosítsák: akkor a ki a nt. Csernák István esperes úr általánosan ismert házas vendégszeretetét élvezte, az sem utóljára teszi azt. S azt hiszem, hogy ezen gondolatom nt. Tóth Sámuel úr mint kedves vendég ebbeli ígérete által csak szentesítést nyer.

Sárkány Lajos.

Irodalom.

Vécsey Tamás — *Justinianus „Omnem reipublicae“ kezdetű rendelete a jogi oktatás tárgyában.* — Budapest. 1890. 72 lap. Ára 60 kr.

Ezen cím alatt jelent meg a magyar tud. Akadémia kiadásában, az egyházi élet terén is ismeretes szerzőtől azon értekezés, mely f. évi május 12-én olvastatott fel a II. osztály ülésén, s melyet kivonatban a napilapokból félig-meddig már ismerünk ugyan, de a melynek tudományos hatása a teljes munka olvasásakor jelentkezik kiválóan. Szerző ezen munká-

ját csupán a jogi oktatás történetéhez írta ugyan adalékul; de ezt az által, hogy az egyetemek életét megelőző idők oktatás-ügyét s a tanítási és tanulási módszert is főbb vonalakban elének állítja: oly általános érdekűvé tette, hogy ezt bárki, a ki a felsőbb oktatásügy iránt hajlammal viseltetik, fokozott érdeklődéssel fogja olvasni fejezetről-fejezetre. A multakhoz mérve — haladtunk-e? e munkában megtalálhatjuk reá a feleletet s a tanítási és tanulási szabadság éltető világát e munka elolvasása után még jobban fogjuk becsülni; sőt azok is, a kik a szabadság fényétől el akarják zárni tanszékeket és hallgatókat („al Austriaco“ mondták félszázaddal ezelőtt): gondolkodóba eshetnek. — a mint szerző magát kifejezi, — hogy érdemes-e az elavult intézmények feltámasztásán fáradozni! — A munka tartalma röviden a következő.

A rómaiaknál kezdetben a joggal a pontifex testület tagjai foglalkoztak; a sacralis elem befolyása a jogélet terén sok ideig mutatkozik. Az u. n. formularis eljárás kezdi azt háttérbe szorítani s idő multával a pontificalis befolyás a törvénykezésre meg is szűnik. A lex Aebutia egyik főhatása ebben nyilvánul. Tiberius Coruncianus lett volna, Pomponius szerint, nemzetének első jogtanára. Ő készíté elő a hivatásszerű jogászi kart. A plebejus jogtudós tanítása különben abban állott, hogy a tanulni kívánóktól környezve nyilvánosan, tehát nem úgy, mint a pontifex testület: zárt körben — adta elő jogi véleményeit a kérelmezőknek. Cicerót Quintus Mucius Scaevola az augur tanítá a jogra, kit sokan dícsérettel emlegetnek mint legum clarissimum et certissimum vatem. Servius Sulpicius Rufus (consul 51-ben Kr. e.) sikeres tanári tevékenységet fejt ki, a jogot tudományos vizsgálat alá veszi, tanítványai (auditores) nagy számmal vannak, kik mesterök véleményeit és tanait egybegyűjtik. A gyakorlat nagy mestereinek az életre hatását jellemzik Cicero ezen szavai: est enim domus juris consulti totius oraculum civitatis. Ezek consultatióinak és responsumainak alaposabb megértését különben jelentékenyen előmozdítja a fejlődni kezdő elméleti tan.

A XII. táblás törvény még Cicero korában is kiváló tárgya volt az elemi oktatásnak. A ki magasabb képzést akar nyerni: a grammaticusokat keresi fel. Vergilius, Horatius költeményei, Livius történeti művei olvastatnak ottan. A grammaticustól a rhetor keze alá kerül a tanuló a dialectica és az ékesszólás megtanulása végett, mely után következik a bölcsélet, különös tekintettel a stoára.

A jogismeret úgy a köztársaság, mint eleinte a principatus korában (szerző monarchicus köztársaság elnevezést használ) főképen gyakorlati úton terjed. De a keresztyén időszámítás szerint második század kezdete óta a szakszerű elméleti előképzést megkívánják az auditoriumba lépni kívánó ifjútól. Az elméleti oktatást a gyakorlati kiképeztetés (instructio) követi. E célból az egyes jogtudósokat felkeresik a tanulni vágyó ifjak, mint 1848 előtt a patvaristák nálunk a táblai ügyvédet, vagy a juratusok a kir. táblai bírót, hétszemélynököt. Nemesak ezen, hanem a későbbi kor jogtudósai is főleg a tétel jogra gondolnak. Kiválóan a magánjogot tárgyalják. Ezután elsorolja szerzőnk a híresebb jogtudósokat, kik a jognak gyakorlati oktatásával foglalkoztak, kik közt Labes, M. Sabinus, Proculus, Salvius Julianus, Pomponius Gaius, Ulpianus, Paulus, Marcianus a római jog mai előadásán is gyakran emlegettetnek általunk. Vinidius Verus tanárról a debreczeni főiskola birtokában levő katonai elbocsátó levél alapján azt állítja szerző, hogy consuli hívatalt is viselt.

Az elméleti jogi oktatás Rómán kívül még a „pulcherrima civitasban“: Berytusban, Phoenicia fővárosában is virágzott. Itt volt Jeromos szavai szerint „a Krisztust üldöző jogtudósok nagy és híres iskolája“. Mind ez, mind a római iskolák (stationes) ekkor még magánintézetek valának; nem a fejedelem, nem az állam vagy a város tartják fenn, hanem magok a tanító jogtudósok, mint a középkor leghíresebb egyetemét, a bolognait is.

A 4-ik fejezet a jogi oktatást a compilatiók alatt s után tárgyalja. A barbarismus s despotismus alatt a jogtudomány hanyatlik, az irodalom meddő lesz, mely bajok ellen a keresztyén fejedelmek a jogi oktatás rendszeresítésében, utóbb pedig államosításában keresnek orvoslást. A római s berytusi jogtanintézetek államiakká lesznek, tanáraikat a kincstár díjazza, címeikkel s magas ranggal jutalmazza. A nem állami jogtanintézetek ezek mellett azonban tovább is fennállanak, bár szervezkedésre szorítottatnak. A jogi oktatás államivá tételét II. Theodosius kezdte meg (425. évi const.). Nyugoton a vidéki iskolákban nem tanítják a jogot, a hispaniai, galliai ifjak mind Rómába mennek a jogot tanulni. A kelet fővárosa Bizancz nem bírt ily vonzó erővel; de hiszen keleten máshol is voltak iskolák, mint Alexandriában, Athenében, Berytusban, Caesareában. Oktatási nyelv mindenütt a latin volt. — Eleinte csakis mint magán intézetek működtek, később azonban a konstantinápolyi és berytusi II. Theodosiustól nyilvános állami jelleget nyer, így tehát a többiek fölé emelkedik, melyeket azután Justinianus eltörölt.

Justinianus, a keletrómai birodalom nagy hírű császára, a kinek uralkodása alatt a római birodalom fénye még egyszer megújult — nemcsak mint törvényhozó és codificator akart kitűnni, hanem a jogtanítást is újra akarta szervezni. Tanügyi reformját „Omnem reipublicae“ című constitutióban körvonalozta, mely a Digesták kihirdetésekor 529. december 16-án jelent meg. Justinianus a jogtanítást Konstantinápolyban és Berytusban szabályozta, mert Róma ekkor még csak névleg tartozott a keleti birodalomhoz; csak később (546. év) rendezte be ott a jogtanítást.

Justinianus azt akarja, hogy mindakét világrészben teljesen egybehangzóan tanítsanak, továbbá, hogy csak nyilvános állami tanintézeteket látogathasson a fiatalság. A magán természetű jogintézeteket eltörli, a zugtanítókra birságot vet s kiutasítási büntetést rendel. Életbe lépteti tehát a jogoktatásra az állam kizárólagos hatalmát, mely nem tűri, hogy nyilvános jogtanintézeteket más tarthasson. Rendelete a keleti birodalomra maradandó befolyást gyakorolt. A keleti birodalomban nem keletkezett később se más új jogtanintézet; nyugoton ellenben, a keleti birodalomtól végleges megválása után, Rómán kívül is keletkeznek jogtanintézetek, mint Ravennában, Lyonban, Orleansban stb. A római jog középkori életének megismerése végett szerző Savigny, Fitting és Conrat munkáira utal. A hol romanizált népek laktak, a hova a keresztyénség elterjedt: a római jog ismeretének folytonossága mindenütt feltalálható. A Corpus juris azután átszáll a középkor szerzetes iskoláira, a glossatorok csak folytatják és virágzásra juttatják a jogtanítást.

Mindezen iskolák azonban távolról sem hasonlíthatók egyetem nevet viselő főiskoláinkhoz. Eme constitutiók, épen úgy mint előzői, nem férnek meg se a tanítási, se a tanulási szabadsággal, nem ismerik a testületi autonómiát, önállóságot, függetlenséget, befolyást a tanszékek betöltésére. Jogtudo-

mányi karunk feladata: a tanítás, a képesítő vizsgálatok tartása s a tudomány előbbre vitele. Justinianus egyebet nem kíván, mint — a betanítást.

Dr. Kovács Sándor.

(Vége köv.)

Különfélék.

Dicsőfi József debreczeni lelkész beköszönése. Nt. Dicsőfi József úrnak f. évi július 6-ikán lelkési hivatalába beiktatására vonatkozólag e b. lap mult számában foglalt közleményhez pótlólag még a következőket óhajtom közzétenni. Az 1890-ik évi július 6-án d. e. a debreczeni ev. ref. nagytemplomban megtartott istentisztelet végződésével a gyülekezet széteszolt, a presbyterium pedig a jelenvolt prédikátorok vezetése mellett a közelben eső egyházgyűlési terembe vonult. A holott is egyházi részről nt. Könyves Tóth Mihály úr emelkedett fel helyéről s megemlítve, hogy erőtlensége miatt meg nem jelenhetett főtiszt. Püspök úr helyett neki, mint hivatali koránál fogva is legidősb lelkésznek jutott az a kedves kötelesség, hogy lelkipásztortársát üdvözölje, eszeleksi ezt szívének tejjességéből, s ez alkalommal felhozza azon álmélgodásra méltó eseményt, hogy 1849-ik évben, midőn őt, mint a leveret magyar szabadságharcznak egyik buzgó résztvevőjét, a győztes hatalom letartóztatta és fogságba helyezte, neki, mint akkor is már debreczeni papnak káplán segédje a most beköszönt ifjú Dicsőfi Józsefnek édes atyja, idősb Dicsőfi József volt. Erre bízta ő nem sok idő múlva reményelt visszatérése idejéig távolléte alatt a debreczeni ref. egyházban a lelkési teendőket helyettesítő leendő folytatását. A fogság azonban 7 évig tartott s mire ő kiszabadult, már akkor idősb Dicsőfi József más helyen rendes lelkész lett, megcsaladosodott s annak családja egyik tagja a hivatalát most elfoglalt lelkész, ifj. Dicsőfi József. Szónok Könyves Tóth Mihály tehát azon kellemes helyzetben van jelenleg, hogy néhai volt káplánjának egyik jeles fiát üdvözölheti, kinek is maga és lelkésztársai nevében Istentől minden áldást kíván. Többet — mert a fájdalmas multakra visszaemlékezés egészen áthatotta szónokot — nem beszélhetett a nt. aggastyán, hanem elfojtott érzése közben zokogva ereszkedett le helyére s ez érzékeny jelenetet a jelenvolt szép számú közönségnek hatalmas éljenzése még ünnepélyesebbé tette. — Szólott ezután a világi részről az egyház jelenlegi főgondnoka: nagys. Szűcs István úr, felemlítvén, hogy a mai napon, mely ünnepnek tekinthető, magának sokszorosan kívánhat szerencsét a debreczeni ref. gyülekezet. Mert megérte azt az örömet, hogy tulajdonképen ma — az új lelkész beiktatásával — nyílt meg a czepléd-utcai ref. újtemplom, mely boldog emlékü Szombathy István s annak páratlan jószágú neje Veresmarty Zsuzsanna kegyes alapítók jótékonyága folytán jött létre, miért is legyen ezúttal is áldott a megnevezetteknek jó emlékezete, — de legyenek áldottak azon jelenben élők is, kik nagyobb és kisebb mérvű adakozásaikkal az új templom felszereléséhez járultak, kiknek neveik a debreczeni reformált egyház történetének aranykönyvében szinte be vannak jegyezve. Mert a midőn mások egyéb célokra adakoztak, ők alamizsnálkodás tekintetében a legjobb részt választották. De szerencsét kívánhat magának a debreczeni ref. egyház azért is, mert az eddig körében működött öt rendes lelkipásztor számát szerencsés lehetett egygyel szaporítani. S az ebből származott

öröm annyival zavartalanabb, mert nem kellett ezúttal gyászolni és siratni emlékét egy elköltözött lelkésznek, kinek utódjául tekintethetnék a most hivatalába beköszönő prédikátor, sőt inkább ő egy új s eddig még senki által el nem foglalt állomás betöltésére van hivatva. A vallási reformáció előállításának a XVI-ik században czélja volt, hogy az a hit dolgában tévelygő emberiséget felvilágosítsa, hogy az egyházi felsőbbeknek a nép babonás tudatlanságát saját czéljaikra felhasználó visszaéléseit megszüntesse, az Isten félelme és világi felsőség iránti engedelmesség mellett a gondolkodás szabadságát, a szabad vizsgálódást és a lelkieken elfogulatlanságot szilárdítsa s arra utalja az embereket, hogy azok az önzésen és kapzsiságon felülemelkedve, embertársaik érdekét és a közjót is szem előtt tartsák, a haza, az emberiség szeretetét ápolják, a testieknél a lelkieket feljebb becsüljék s ezekért áldozatra is készen legyenek és hogy az istentisztelet a keresztyénység első századaiban létezett eredeti egyszerűsége visszavezetessék. Mert ha nem ilyenmű s ezekhez hasonló magas eszmék lebegtek volna lelki szemek előtt az első reformátoroknak, s ha ők merész vállalatok végrehajtása közben nem ezen nagyszerű eszmék megvalósításának kivívására irányozták volna éltök kockáztatásával járó fáradozásukat, akkor kárba vesztett volna minden ő vallásújítás körüli törekvésük s akkor kár lett volna annyi szenvedést, vértanúságot kiállani a reformációhoz híven ragaszkodó hitsorsosainak. És ha manapság is a reformált vallás követői nem élvezhetnék az első reformátorok fentebbiekben körvonalozott vívmányainak gyümölcsét: ez esetben nem volna sem értelme, sem jogosultsága annak, különösen édes magyar hazánkban lakó s többire közepes vagyoni állapotú, legtöbbit pedig épen szegény sorsú s nem ritkán anyagi szükséggel küzdő református hitsorsosoknak, hogy saját zsebeikből kikerülő, igen sokszor nagy önmegtagadással járó és fillérenként összegyűjtött áldozatokkal járuljanak külön felekezeti egyházközségek fentartásához. Igenis! Szónok főgondnok felfogása szerint a fent érintett vívmányok megnyerése volt czélja a vallási reformációnak, és ha a szónok történeti ismeretei szerint itt Debreczenben is annyi gyógyó példái voltak észlelhetők a közelebb lefolyt három század alatt a polgári és vallásos erényeknek, a hazafiúi lelkesedésnek, a hajthatatlan jellemzilárdságnak, a nyílt és határozott meggyőződésnek: szónok azt hiszi, hogy e dicséretes tünevénynek előállításában Debreczen városa bölcse világi előljáróinak buzdításai, példaadásai mellett nem kevés részben voltak tényezők azon jelesnél-jelesb prédikátorok is, kik három évszázad folyamán keresztül itten az evangéliom szerinti reformált vallás tanaihoz képest voltak hirdetői Isten ígéjének. Ily szellemben működött eddig a jelen időben a debreczeni ref. egyház körében 5 rendes lelkipásztor, kiket midőn főgondnok lelke mélyéből üdvözöl, ezeknek társaságában üdvözli a hivatalába most belépő 6-ik rendes lelkipásztort is, kérve reája Isten áldását, kívánva, hogy legyen hivataloskodásának kezdete, folyama és vége Isten előtt kedves, kérve, hogy lelkipásztortársaival együtt legjobb egyetértéssel egyesült erővel versenyezzen a hívek kedélyét átható vallásos érzelmek és tiszta erkölcsi hajlamok ápolásában, a hitélet fejlesztésében, kérve, hogy mindnyájan áldásosan működhessenek Isten anyaszentegyházának felépítésében és bibliából merített ékesszólásuk fegyverével harcoljanak a hitetlenség s az ennél még veszélyesebb vallási indifferentismus áramlata ellen. Legyenek szellemi őrállói az élet bizonytalan útjain sokféle szenvedélyek-

től zaklatott, különböző viszontagság közt hányatott embertársaiknak s oda irányozzák törekvéseiket, hogy a gyülekezet tagjai kiemelkedve a vastag anyagiság süppedékéből, a szellemi élet kincseit is keressék és a lelkiek után vágyakozva, az üdvözülés éltető forrásával is táplálkozzanak, a hit, remény, szeretet hármasságát alatti földi boldogságukat is munkálhassák stb. Mindezek után lelkészi hivatalába belépett Dicsőfi József úr válaszul, a feléje irányult áldáskívánatokat köszönettel fogadta s magát az összes gyülekezet szíves hajlandóságába ajánlva: készségét nyilvánítja, hogy tőle telhetőleg a felőle táplált reményeknek, várakozásoknak Isten segédelmével megfelelni kíván. Ezzel zajos éljenzések hangoztatása közben a presbyteri gyűlés déli 12 órakor feloszlott, a jelenvolt rendes lelképásztorok pedig az erőtlensége miatt a gyűlésben részt nem vehetett püspök úrhoz távoztak, hogy annak áldáskívánataiban is részesülhessenek. Egy presbyter.

Károli Gáspár emléke. Szöllősi Imre b.-ujfalui segédlelkész úr a két cél közt egyenlően megosztandó 2 frtot küldött hozzánk. Bejött eddig nálunk a síremlékre 316 frt 71 kr, a szellemi emlékre 329 frt 09 kr, együtt 645 frt 80 kr, mely összeg takarékpénztárban kamatozik. Debreczen, 1890. július 18. Csiky Lajos.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület által 1890. augusztus 26-án és 27-én Debreczenben tartandó közgyűlés programja. Augusztus 25-én. Este 8 órakor találkozó az „Arany Bika“ cz. vendéglőben. Augusztus 26-án. Délelőtt 8 órakor állandó bizottsági ülés a főiskolai gyűlésteremben. Ennek tárgyai: a) A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. b) Az írásban benyújtott indítványok előleges átnézése. c) Folyó ügyek. Délelőtt 9 órakor közgyűlés a főiskola dísztermében, a következő programmal: a) Elnöki megnyitó. b) Jegyző és pénztárnok jelentése. c) Számadásvizsgáló bizottság jelentése. d) Tanügyi szemle Dóczi Imrétől. e) Jelentés a pályázatok eredményéről. A beérkezett pályamű bírálata. Jövi évi pályakérdések ügyében intézkedés. f) Felolvasás Futó Mihálytól a magyar irodalmi tanítás köréből. Délután 2 órakor közebed. (A közebedre a jegyek Elek Lajos jegyzőnél válthatók). Délután 5 órakor gyám- és nyugdíjintézeti közgyűlés, ennek tárgyai: a) Pénztárnoki jelentés. b) Számadásvizsgáló bizottság jelentése. c) Felolvasás a nyugdíjkérdésről Orosz Istvántól. d) A bizottság által beterveztett ügyek tárgyalása. e) Folyó ügyek, indítványok. Augusztus 27. Délelőtt 8 órakor a közgyűlés folytatása. Tárgyak: a) A tisztikar lemondása, tisztújítás. b) Felolvasás Dr. Bacsoni Lajostól a tanügyi statisztika köréből. c) Szavazatszedő bizottság jelentése. d) Folyó ügyek s indítványok tárgyalása. e) Értekezés a természettudományok köréből. K. Kiss Józseftől. Délután együttesen vagy kisebb csoportokban a helybeli gyűjtemények, intézetek és gyártelepek megtekintése. Estefelé kirándulás a nagyerdőre. Debreczen, 1890. július 14. A központi bizottság. — **Jegyzeték.** 1. A központi bizottság fölkerlte a h.-m.-vásárhelyi, m.-szigeti, m.-túri és békési tanárkarokat, hogy a nyug- és gyámintézeti, továbbá az egyesületi pénztár-

ról vezetett s a központi bizottság által megvizsgáltatott számadások felülvizsgálása végett saját kebelükből küldjenek ki egy-egy tagot, kik ezen feladatukat a közgyűlés előtti napon, augusztus 25-én teljesítendik, mely célból ezen nap délelőtti 8 órakor a főiskolai gyűlésteremben tartandó ülésre meghívatnak. 2. A közgyűlésen csak azon indítványok tárgyaltnak, melyek legkésőbb a közgyűlést megelőző napon, írásban benyújtattak az egyesületi elnökhöz. 3. A közgyűlésen megjeleni szándékozó egyesületi tagok, küldöttek és vendégek szíveskedjenek bejelenteni eme szándékukat augusztus 20-ig Elek Lajos egyesületi jegyzőnél (lakik Fűvészkert-utca 1080. szám), hogy az elszállásolás ügyében idejében lehessen intézkedni.

Tudomásul hozom teljes tisztelettel mindazoknak, kik hollandból dolgozott, már ezen becses lapunkban is hirdett „Reformatus keresztyén Hittanomra“, külön ki nyomtatott „Előfizetési felhívás“-t vettek, és mindazoknak, kik vallásunkat, egyházunkat, az Isten evangyéliomát, a mi Urunk Jézus Krisztusunkat áldozni kész szeretettel szeretik: miszerint, nevezett munkára az előjegyeztetés, az előfizetés végső határideje folyó juliushó 31-ike. Hogy minél nagyobb számban terjeszthessük ezen 15 nyomott ívre terjedő fontos munkát, előfizetési ára: 80 krajczár, bolti ára pedig 1 frt lesz. Az esetleges tiszta jövedelem jótékony célra fordítatik. A ki tíz előfizetőt gyűjt, az egy tiszteletpéldányra tarthat igényt. Most egyházunk érdekében, református keresztyén hitrokonaimtól minél tömegesebb előjegyeztetést, előfizetést, a szeretve tisztelt Szerkesztő úrtól pedig ezen sorok szíves közlését kérve, maradok atyafiúi tisztelettel, szeretettel Okány (Biharm.), 1890. juliushó 16. Dávid Gyula, ev. reform. segédlelkész.

Beküldetett Dicsőfi József debreczeni ev. reform. lelkész „Testvéretek vagyok“ cz. beköszönő egyházi beszéde elő- és utóimádsággal. Részletesebben óhajunk e beszédről írni, azért most csak annyit jelzünk, hogy a 10 kros füzet egész jövedelme az új templomban állítandó orgona alapja javára fordítatik. Előre is melegen ajánljuk a szép munkálat megszerzését.

Iskolai értesítők. Közöljük a hozzánk mult isk. évről beküldött értesítők főbb adatait. A sorrendet illetőleg a beérkezés idejét fogjuk tekintetbe venni. 1. A kisujszállási hat osztályú ev. ref. gymnasium értesítője. Összeállította Benő János igazgató. Az évkönyv elején Dr. Aczél Józseftől „A természeti erők a mechanika szolgáltatában“ cz. a. népszerű természettudományi értekezés foglal 19 lapon helyet. Majd az intézet mult isk. évi történetére vonatkozó főbb adatok következnek. A tanári személyzet a más vallású vallásánítókkal együtt 13 tagból állott. A tanulók száma összesen 90 volt s e számból év végére 83-an maradtak meg. A 90 tanuló közül ev. ref. vallású volt 62, róm. kath. 8, más vallású 20. Fontos dolognak tartjuk, melyet minden értesítőben ott szeretnénk látni: a tanárok irodalmi működésének jegyzékét. A tanári könyvtár áll 883 műből 1203 kötetben, az

ifjúsági könyvtár 222 műből 225 kötetben és 32 füzetben. — 2. A szatmár-németi ev. ref. gimnázium (XX-ik) értesítője. Szerkesztette Borsos Benő igazgató-tanár. Az évkönyv elején levő adatokból átveszszük a következőket: „A mi az elmúlt 1889—90-ik isk. év népszerű viszonyait illeti gimnáziumunknál, erre nézve álljanak itt a következő adatok: Beiratkozott rendes időben 198, tanárkari engedéllyel 11, a felsőbb hatóság engedélyével 5, összesen: 214 tanuló. Ezek közül nyilvános, rendes tanuló volt 213, magántanuló pedig 1, összesen: 214. A beiratkozott tanulók 3 német, 1 román és 1 angol kivételével mind magyar nemzeti-ségűeknek vallották magukat. Vallásra nézve volt: 152 ev. ref., 3 ág. ev., 15 róm. kath., 8 gör. kath., 36 izraelita hitvallású. Év végén vizsgálatot tett: 197 rendes tanuló. A magánvizsgálatok az év bezárása után tartattak meg. A magántanulók egy „beiratkozott“ kivételével „bejelentett“ tanulók voltak. A vizsgálatok írás- és szóbeli részből állottak; a vizsgálatok fölvétele teljes tanárkar előtt történt. Részint felsőbb hatósági (miniszteri), részint tanárkari engedéllyel vizsgálatot tett ez isk. évben összesen 15 magántanuló. Ezek közül jeles eredménnyel vizsgázott 1, jó eredménnyel 4, elégséges eredménnyel 5; egy tárgyból bukott 3, két tárgyból 1, több tárgyból 1 tanuló. A magánvizsgálati jegyzőkönyvek a rendes időben fel lettek terjesztve Püspökséghez s megerősítettek. A nyilvános, rendes tanulók közül vizsgálatot tett jeles eredménnyel 33, jó eredménnyel 47, elégséges eredménnyel 73, elégtelen eredménnyel 44, és pedig 1 elégtelennel: 23. két elégtelennel: 10. Utóbbiak püspöki engedéllyel esetleg javíthatnak. Több elégtelennel: 11, kik kénytelenek osztályaikat ismételni“. Tanított ez iskolában 10 tanár és a más vallásúakat külön oktatta még 3 vallástanító. A nagy könyvtárban, a múlt évben bevégzett rendezés alapján van 5770 mű 8412 kötetben, 7407 darabban. Ezenkívül duplumok és többszörös példányok külön választva vannak elrendezve; ezeknek száma: 670. A hiányosok száma mintegy 900. Hírlapok: 580 évfolyam, részben hiányos. Naptár: 121 darab. Különböző intézetekből gimnáziumunknak küldött „Értesítők“ száma: 1336, 185¹/₂-től 1889—90-ig. A budapesti és kolozsvári kir. Egyetemek Értesítői: 57 darab. A tanári kézikönyvtár áll 243 műből. Vegytani szer van 90, eszköz 196, természettani eszköz 229 és 8 képes falitábla. Van továbbá összesen 122 térkép és 5 földgömb; rajzeszköz van 52 darab és 186 mintalap; tornaeszköz van összesen 321 darab. A tápintézetben segélyeztettek a tanulók 372 frttal; ez intézet vagyoni állása 5018 frt 80 kr. — Végre a tanári nyug- és gyámintézet állása a tanév végén 17,626 frt 78 kr volt.

Szerk. posta. M. F. „Zsinat előtt“ című cikksorozatot, folytatásában is örömmel vettem s ímé már közlését is megkezdem. Elismerem, hogy hanyag levélíró vagyok, de annak sok dolgomon kívül az is oka, hogy kézfájásom miatt két év óta nem tudok írni. — Spectator. E számra későn érkezett; jövőre jó. — P. Z. Legközelebb kiadom.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Csiky Lajos.

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

a nagyvárad i ev. ref. egyháznál lemondás által üresedésbe jött rendes vallástanári állomásra.

Javadalom: 600 forint és 160 forint lakbér, összesen 760 forint készpénz az egyház pénztárából.

Megválasztott kötelessége a Nagyvárad város területén létező községi, állami és felekezeti tanintézetek ev. ref. vallású növendékeinek vallást és éneket tanítani a tiszántúli egyházkerület tanterve szerint hetenkint 20—22 órán, s városunk nazarenumus által veszélyeztetett pontján, az u. n. katonavárosi imaházban vasárnaponként délelőtt isteniszteletet tartani, esetleg a fennálló egyházi énekkart is vezetni.

Ehhez képest az ezen állomást elnyerni óhajtok kérvényeik mellé lelkészi képesítésüket és énektanítási képességüket igazoló bizonyítványukat mellékelvén, azokat alólírotthoz f. évi augusztus hó 6-ik napjáig terjeszszék be.

A megválasztott — ha mindkét lelkész-képességi vizsgát letette — a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által lelkészül felszenteltetik.

Ez állomás 1890. évi szeptember 1-ső napján lesz elfoglalandó.

Nagyvárad, 1890. július 15.

Csák Máté,

ev. ref. elnök-lelkész.

1—3

Pályázat.

A tiszaroffi ev. ref. egyházban újonnan szervezett egy fi- és egy leánytanítói állás betöltendő. Évi fizetés külön-külön 500 frt készpénz, évnegyedenként előre fizetve, 2 öl tűzifa, tisztességes lakás az iskolaépületben — melléképülettel, s a faiskolában kertilletmény. Kötelesség: a 6 osztályú fi- és leányiskoláknál az egyháztanács által megjelölendő 3—3 osztálynak a tiszántúli egyházkerület által kiadott tanterv és szabályrendelet értelmében való vezetése.

Ezen állomásokra csakis ev. ref. vallású okleveles tanítók pályázhatnak, s az állomások szeptember 1-én elfoglalandók. Kellőleg felszerelt kérvények augusztus 5-ig Tóth Miklós ev. ref. lelkész úrhoz Tisza-Roffra küldendők.

T.-Roff, 1890. július 4.

Szítás István,
iskolaszéki jegyző.

2—2